

osnivaju sandžak, a 1559. razara je Malkoč-beg. Turci vladaju do 1606, potom Toma Erdődy obnavlja biskupski kaštel od kojeg se naziru još samo temelji.

God. 1334. spominje se u Čazmi niz crkava. Očuvana je samo velika (42 × 17,5 m) župna crkva Sv. Marije Magdalene za koju nije izvjesno da li je bila kaptolska ili dominikanska. To je trobrodna romaničko-gotička crkva s četverokutnim svetištem, transeptom, s dvije kraće bočne lađe i dva bočna zvonika. Ona je najveća romanički koncipirana crkva u S Hrvatskoj. Barokizacijom je crkva u XVIII. st. dobila svodove i oltare, rad domaćih majstora, orgulje s krasnim rokokoprospektom (1767), propovjedaonicu (1753), dar obnovitelja crkve Ivana Jambrekovića. To djelo majstora Stjepana Severina urešeno je mnoštvom figura i reljefnim prizorima. Crkva ima baroknih slika, sliku *Marija Magdalena*, rad I. Zaschea (1862) i niz kaleža (od gotike do XIX. st.).

LIT.: A. Horvat, Pogled na značenje Čazme i čazmanskog kraja u minulim vijekovima, *Vijesti MK*, 1963, 4. — *Ista*, O crkvi sv. Marije Magdalene u Čazmi, u zborniku: Čazma u prošlosti i danas, Čazma 1979. — D. Baričević, Domaći barokni kipari u Čazmi, *ibid.*, Čazma 1979. — Z. Horvat, Dominikanska crkva u Čazmi, *Vijesti MK*, 1980, 2. — J. Meder, Orgulje u Hrvatskoj, Zagreb 1992. A. Ht.

ČEČUK, Božidar, arheolog (Solin, 9. III. 1929). Studirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1958. radi u Studijskom kabinetu za arheologiju HAZU. Istraživao (s G. Novakom) prapov. lokalitete na Hvaru (Grapčeva i Markova spilja). Obrađuje neolitičke, eneolitičke i brončanodobne jadranske kulture (Vela spilja na Korčuli, Kopačina na Braču).

BIBL.: *Starohrvatska nekropola u Daraž-Bošnjacima kod Županje*, Arheološki radovi i rasprave, 1967, 4–5; *Jadran u prethistoriji, u svjetlu arheoloških istraživanja*, Pomorski zbornik, 1968, 6; *Kamene i koštane rukotvorine Markove spilje*, Arheološki radovi i rasprave, Zagreb VI, 1968; VII, 1974; VIII–IX, 1982; *Kamena i koštana industrija Markove spilje*, Materijali, Zadar 1976; 1980; *Prilog proučavanju impresso-cardium keramike na otocima Lošinj i Cresu*, u knjizi: Arheološka istraživanja na otocima Cresu i Lošinj, Zagreb 1982. R.

ČELEGA, arheol. nalazište kraj Novigrada u Istri. God. 1955. i 1956. iskopano je dvanaest staroslav. grobova iz druge pol. VII. st. U njima su nađeni kućna keramika tzv. podunavskoga tipa, dvije srebrne naušnice s petljom na donjoj strani karičice, brončani okvir spona, brončana spona s trokutnim okovom na proboj, šest koštanih češljeva na dva reda i ulomci stakla svijetlozelene i maslinaste boje. Br. Ma.

ČELOPECI, selo u Župi dubrovačkoj, spominje se od 1251. Tu se nalaze renesansni i barokni ljetnikovci vlastelinskih obitelji Gučetića, Bondića, Đorđića-Bunića, Saba Đorđića-Sabovina kao i građanskih, Veseličića i Leonardija. Na Z dijelu naselja nalazi se dominikanski samostan s crkvom iz XVI. st. Iz njega su u zbirku dominikanskoga samostana u Dubrovniku preneseni predromanički i gotički reljefi.

LIT.: J. Lučić, Prošlost dubrovačke Astoreje, Dubrovnik 1970. — V. Kojaković, Kuće dubrovačke vlastele i pučana u Župi, Dubrovnik, 1978, 6. Du. Bé.

ČEPIĆI, selo Z od Buzeta. Izvan samoga naselja nalazi se trobrodna crkva Sv. Marije, s poligonalnom apsidom. Nad svetištem je mrežasti svod, a kruškolika rebra poduprta su figuralnim konzolama i sastaju se u figuralnim zaglavnim kamenima. I neki su kapiteli figuralno ukrašeni. Crkvu su, prema lat. natpisu, gradili Matej iz Pule i Petar iz Ljubljane 1492. U unutrašnjosti crkve je i ploča s glag. natpisom iz 1588.

LIT.: R. Ivančević, Crkva sv. Marije Snježne kod Čepića, Radovi OPU, 1960, 2. — B. Fučić, Glagoljski natpisi, Zagreb 1982. Ma. Š.

ČEPIKUĆE, selo SI od Stona. U sredini prvoga zaseoka je četverokutna Pasarićeva kula s cisternom. U drugomu zaseoku je utvrđeni sklop kuća Andrijaševića, koje čine cjelinu s kulom izvidnicom. U selu su tri lokaliteta sa stećcima tipa sanduka i sljemenjaka: Dobrštak, Novakovo greblje i velika nekropola kraj crkve Sv. Martina; u crkvi ima ostataka starokršć. arhitekture. Kraj crkve Sv. Roka je u stijeni isklesan natpis bosančicom, koji spominje kugu 1616. Na lok. Mirine, J od naselja, pronađeni su ant. ostaci.

LIT.: A. Benac, Srednjovjekovni stećci od Slivna do Čepikuća, Anali — Dubrovnik, 1953, 2. Du. Bé.

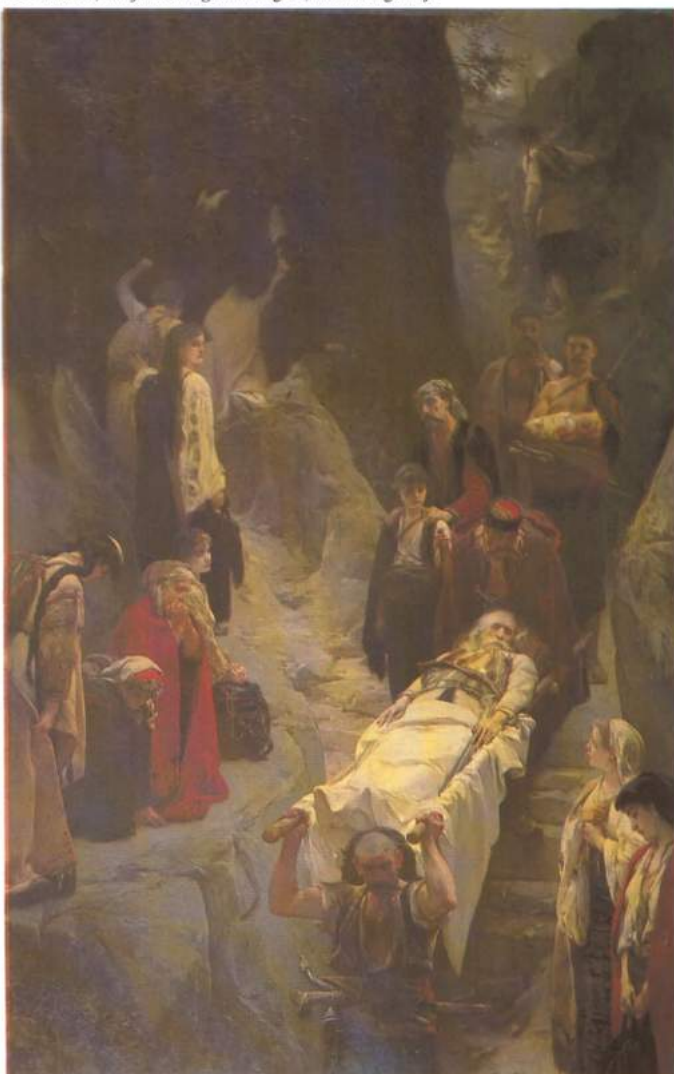
ČEPIN, selo kraj Osijeka. Tu su nađeni predmeti iz rim. doba. U parku se nalazi jednokatni klasicistički dvor Adamovića Čepinskih i Mihaljevića. U baroknoj župnoj crkvi Sv. Trojstva (1769) je signirana oltarna slika *Judite s Holofernom*: »Josepho Jacobi pinxit Vienna 1773«; klupe su iz 1770. U parohiji ima ostataka ikonostasa, djela J. Isajlovića i G. Jezdimirovića (1796), a među knjigama okovano rusko *Jevandjelje* (1757).

LIT.: Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok. A. Ht.

ČAZMA, unutrašnjost crkve Sv. Marije Magdalene

J. ČERMÁK, *Ranjeni Crnogorac*. Zagreb, Moderna galerija

ČERVAR-PORAT

ČERIĆ, Vilim, slikar i karikaturist (Gorica, 24. V. 1911 — Zagreb, 23. V. 1978). Studirao na Akademiji u Zagrebu. Pokretač je, urednik i gl. crtač prvoga partizanskoga tiskanoga lista »Bodljikavi jež« (1944). Samostalno izlagao karikature u Zagrebu (1940, 1945, 1946) i na tridesetak skupnih izložaba. Suradivao u »Novostima«, »Ježu«, »Kerempuhu« a karikature su mu objavili i »Trends and Tides« (SAD), »Action« (Pariz), »Voorwaarts« (Amsterdam), »Krokodil« (Moskva), »Narodni glasnik« (Pittsburgh), »Stršel« (Sofija), »Primorski dnevnik« (Trst).

D. Iv.

ČERINA, Drago, kipar (Osijek, 15. VIII. 1949). Školovao se u Beogradu i Londonu. Radi skulpture u gipsu i bronci. Zbirku svojih radova izlaže u vlastitu prostoru u Podgori. Izlagao u Zagrebu 1988.

ČERMÁK, Jaroslav, češ. slikar (Prag, 1. VIII. 1831 — Pariz, 23. IV. 1878). Studirao u Pragu, Düsseldorfu, Münchenu, Parizu, Antwerpenu i Bruxellesu. God. 1858—62. te 1865. putuje po Dalmaciji, Istri, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, tri godine živi u Mandaljeni u Župi dubrovačkoj. Slika krajolike, ljude i nošnje, portretira članove obitelji crnog. kneza Nikole, crnogorske i hercegovačke junake u borbi protiv Turaka (*Turci otimlju kršćansku ženu; Hercegovka kod zdenca; Dalmatinski harambaša; Crnogorka; Dalmatinka; Djevojka i guslar; Istrijanka; Sastanak crnogorski*). Poslije povratka u Pariz slika veliku kompoziciju *Bašibozuci vode hercegovačko roblje*, 1872. i sliku *Ranjeni Crnogorac* (za J. J. Strossmayera). Umro je radeći na prapovijesnoj slici *Zarobljena Hercegovka*.

Čermakova djela slikana su u duhu akademskoga realizma s romantičnim emocionalnim naglascima. U ranijim djelima prevladavaju tamni tonovi a poslije pod utjecajem impresionizma njegov kolorit postaje svjetliji. Čermakovo slikarstvo utjecalo je na naše slikare, osobito na ranije stvaralaštvo V. Bukovca.

Ilustracija na str. 163

ČESMA, Mala česma u Dubrovniku

LIT.: V. Devčić, Jaroslav Čermák, Obzor, 28. IX. 1877. — V. Černý, F. V. Mokry i V. Naprstek, Život a dílo Jaroslava Čermáka, Praha 1930. — D. Kečkemet, Jaroslav Čermák, Slobodna Dalmacija, 24. III. 1953.

D. Kt.

ČERMAK, Lela, slikarica (Karlovac, 1. VII. 1921). Diplomirala 1954. na Akademiji u Zagrebu (J. Miše). Radi u uredništvu lista »Naprijed«, poslije u likovnoj grupi Kulturno-umjetničkog odjela ZAVNOH-a u Topuskom. Izlaže s hrv. umjetnicima partizanima tijekom II. svj. rata. Posvećuje se restauriranju i boravi na specijalizaciji u Londonu 1954/55. i 1956/57. Radila u Restauratorskom zavodu HAZU u Zagrebu; voditelj Zavoda od 1968—79. Restaurirala slike i skulpture za galerije, muzeje i priv. zbirke.

K. Ma.

ČERVAR-PORAT (Črvar), naselje u Istri, S od Poreča, u istoimenom uvali, na mjestu rimske *Portus Cervera*. Neposredno uz morsku obalu otkrivena je rim. ladanjska vila s dvjema cjelinama. U gospodarskomu dijelu je keramička peć s ložištem i uljara s prešama. Stambeni dio čine terme s hipokaustom, bazenima i cisternom. Građevina potječe iz različitih faza gradnje (I—IV. st.). Iznad Červara su ostaci ilir. gradine i srednjovj. kule. U uvali je 1970—80. izgrađeno naselje za 6500 stanovnika, prvi primjer cjelovite regulacije sezonskoga grada na I obali Jadrana. Urbanistički plan (izrađen u Urbanističkom institutu Hrvatske, autor J. Matijević) i arhitektura naselja temelje se na regionalnim značajkama primorskih urbanih aglomeracija.

LIT.: V. Jurkić-Givardi, Građevinski kontinuitet rimskih gospodarskih vila u zapadnoj Istri od antike do bizantskog doba, Histria historica, 1981, 2. — J. Matijević, Červar-Porat, ČIP, 1982, 7—8.

J. M. M.

ČESMA (fontana), arhitektonski oblikovan, često skulpturalno obrađen, objekt utilitarne i estetske funkcije u koji pritječe voda. Izrazit urbanistički značaj imaju dvije gotičko-renesansne česme u Dubrovniku (*Velika*, zvana i *Onofrijeva* po graditelju vodovoda 1438. i *Mala*, za koju je reljefe izradio Petar Martinov iz Milana). Česmu su imale i pojedine privatne palače u Dubrovniku, posebice ljetnikovci (Sorkočevića na Lapadu iz 1520). Česmu u ljetnikovcu Škaprlenda u Rijeci dubrovačkoj projektirao je M. Gropelli, a po ukupnome uređenju s alegorijskim figurama ističe se Gučetićeva u Trstenu. Iz renesansnoga doba tipična je česma u Stonu, te u dvorištu dubrovačkoga Kneževa dvora. Oblikovno zanimljivije i raskošnije, premda vezane uz bunare, su one u istarskim gradićima (Buzet). U baroku su osobito omiljeni tipovi česmi u kojima arhitektura, skulptura i voda čine cjelinu alegorijskog značenja. U XIX. st. česme se oblikuju u duhu klasicizma (fontana u Senju) ili eklekticizma (fontana pred katedralom u Zagrebu iz 1888. i fontana kojom je obilježena obnova Dioklecijanovog vodovoda u Splitu 1888). — Oblikovanje česmi prisutno je u modernoj umjetnosti (Meštrović, Rosandić) a u obliku bazena s vodoskokom dio je gradogradnje do danas.

T. Pl.

ČESMA, Zdenac života u Zagrebu, djelo I. Meštrovića

